

اصلاحات اوروکاگینا، نخستین هنجار های حقوقی و اصلاحات شناخته شده در تاریخ بشر

کتابچه‌ای از دوران «اوروکاگینا» در موزه لوور پاریس، مرتبط با ۲۳۵۰ سال پیش از میلاد مسیح

یاد آوری: منبع های که درین نوشته از آن استفاده شده است در پانویشت این متن یاد شده است.

۱. معرفی اوروکاگینا و چگونگی به قدرت رسیدن او

نخستین هنجار های حقوقی که برای تحقق بخشیدن قدیمی ترین اصلاحات حقوقی در تاریخ بشر اجرا شده است و تا کنون از سوی تاریخ نویسان به همین عنوان شناخته شده است، همانا هنجار های حقوقی پادشاه سومری اوروکاگینا است.

اوروکاگینا، پادشاه دولت-شهر سومری لاگاش (سده ۲۴ پیش از میلاد) بود. او تقریباً بین سال‌های ۲۳۱۹ تا ۲۳۱۱ پیش از میلاد سلطنت می‌کرد. در حدود سال ۲۳۶۰، اوروکاگینا، به کمک یک شورش مردمی، نیکه اش «لوگالاندا» را که سیستم اداری را فاسد نموده بود، از قدرت خلع کرد و خود برای دوره کوتاهی پادشاه شهر شد. مردم او را فرمانروای خود کردند و در عین حال لوگالاندا و خانواده اش نیز زنده ماندند.

او یک سلسله اصلاحات را انجام داد تا از وضعیت بد مردم بکاهد. میزان مالیات غیرنقدی از روستاییان کاهش یافت. مالیات صنعتگران نیز کم شد. با هنجارهای قانون خاص، اوروکاگینا، تجاوز به اموال منقول و غیر منقول فقیرترین اقشار جامعه و تجاوز به آزادی شخصی آنها را ممنوع کرد. در سال دوم سلطنت خود، اوروکاگینا، خود را **لوگال** اعلام کرد و قدرت سیاسی و مذهبی را در دست خود متمرکز کرد.

سپس او چندین قانون را صادر کرد که قرار بود از شهروندان لاگاش در برابر خودسری وام‌دهندگان، از فریب در اخذ مالیات، از دزدی و قتل محافظت کند. در زمینه زندگی مذهبی دولت، او حقوق و امتیازهای پرستش‌گاه‌ها را احیا کرد. از این پس، کاهنان شروع به مدیریت مستقل اقتصاد پرستش‌گاه‌ها کردند، بدون اینکه هیچ گونه فشاری از جانب پادشاه را تجربه کنند، همانطور که در دوره پیشینیان اوروکاگینا، چنین بود.

در بسیاری منابع تاریخی او را به عنوان نخستین نویسنده قانون شناخته‌اند. اوروکاگینا، به مدت شش سال به عنوان لوگال بر لاگاش حکومت کرد. در این مدت، دولت به رفاه کامل دست یافت. نوشته‌های که از آن دوران مانده حکایت از پرستش‌گاه‌ها و کاخ‌هایی دارد که او ساخته و کانال‌هایی که حفر کرده است. اما، فعالیت‌های اصلاحی با هدف تضعیف اشراف لاگاش و بهبود زندگی مردم عادی، اشراف دولت-شهرهای همسایه را به شدت نگران کرد. انتلافی از کشورهای سومری به رهبری «اوما» و «اوروک» علیه لاگاش تشکیل شد.

در این شرایط، اوروکاگینا، تصمیم گرفت خودش به دشمن حمله می‌کند. در ابتدا موفق شد چندین شهر را تصرف کند، اما سپس فرمانروای اوما، به نام «لوگال-زاگه-سی»، با لشکری نیرومند بر ضد او بیرون آمد. او جنگجویان لاگاش را شکست داد، کشتزارها را ویران کرد. معابد و کاخ‌های ساخته شده توسط اوروکاگینا، ویران و سوزانده شدند، ساکنان به بردگی برده شدند.

خود اوروکاگینا، با یک دسته از رزمندگان خود را در ارگ شهر «گیرسو» محصور کرد و حملات دشمن را با موفقیت دفع کرد. او هرگز تسلیم نشد. به زودی «لوگال-زاگه-سی» به دلیل حمله ارتش «سارگون» بزرگ اکادی به سومر مجبور شد لاگاش را رها کند. هیچ چیز در مورد سرنوشت بعدی اوروکاگینا، مشخص نیست^۱.

^۱ Тиханович Ю.Н., Козленко А.В. 350 великих. Краткое жизнеописание правителей и полководцев древности. Древний Восток; Древняя Греция; Древний Рим. Минск, 2005.

۲. وضعیت حقوقی، اقتصادی و اجتماعی پیش از «اوروکاگینا»

کتیبه‌ای بر روی دو مخروط سفالی در هنگام کاوش‌های باستان‌شناسی در تپه تلو (در عراق) یافت شده است. همان جایی که ویرانه‌های «لاگاش» باستانی کشف شد. این متن به زبان سومری نوشته و به خوبی باقی مانده است.

یک سال بعد از انتخاب اوروکاگینا به عنوان پادشاه، حدود سال ۲۳۱۸ پیش از میلاد، و به عنوان «لوگال»^۲ اختیارات فوق‌العاده‌ای دریافت کرد. پس از دریافت این اختیارات، اوروکاگینا اصلاحاتی را انجام داد که در کتیبه‌های به دستور او ثبت شده است.

به جز از آن چه که اینجا می‌خوانید شواهد محکمی دال بر وجود مجموعه واحد از قوانین یا یک قانون‌نامه از اوروکاگینا، وجود ندارد. اصلاحات او به شکل اعلامیه‌ها (نه ماده وار) و بر اساس قانون عملی شد که در واقع نخستین و قدیمی‌ترین هنجارهای قانونی شناخته شده در جهان است.

رسماً، ماجرا به این واقعیت خلاصه می‌شد که زمین‌های خدایان «نینگیرسو»، «بابا» و دیگران که به مالکیت خاندان حاکم درآمده بود، بار دیگر از مالکیت خانواده حاکم مصادره شد، اخاذی‌های ناروا و برخی اقدامات خودسرانه دیگر توسط افراد حاکم متوقف شد، جایگاه کاهنان جوان و بخش مستقل‌تر وابستگان به املاک معابد بهبود یافت، معاملات مربوط به قرض و ربا لغو شد و پرداخت‌های مربوط به آیین و مناسک کاهش یافت و ساده‌سازی شد.

متن نوشته یادشده^۳

برای «نینگیرسو»^۴، جنگجوی «انلیل»^۵، «اوروکاگینا»، پادشاه لاگاش، کاخ «تیراش»^۶ را ساخت. او ساختمان «آنتاسورا»^۷ را برای او ساخت. او پرستش‌گاهی ایزدبانوی «بائو یا (بابا)»^۸، و «پورساگ» (معنای لفظ به لفظ: "ظرف اصلی") را برای او ساخت، او خانه‌ای از هدایای دائمی برای او ساخت. او یک انبار پشم‌چینی در «شهر مقدس اورواز اگگا»^۹ برای او ساخت. برای ایزدبانوی «نینا»^{۱۰}، او کانالی ساخت که به شهر «نینا» می‌ریزد، کانالی را که «نینا» دوست دارد.

^۲ لوگال (به زبان سومری به معنای "مرد بزرگ") رهبر نظامی یک دولت-شهر سومری بود که در طول جنگ توسط مجلس مردمی برای هدایت عملیات نظامی انتخاب می‌شد. بعدها، به دلیل ماهیت بی‌وقفه جنگ، عنوان لوگال عملاً مادام‌العمر شد. پس از سال ۲۹۰۰ پیش از میلاد، لوگال‌ها عملاً در تمام شهرهای بزرگ پادشاه شدند و قدرت آنها موروثی شد. منبع: ویکی پیدی زبان روسی.
^۳ ترجمه شده از متن کتاب به زبان روسی:

ХРЕСТОМАТИЯ ПО ИСТОРИИ ДРЕВНЕГО МИРА,

139-142. стр, МОСКВА 1950, Струбе; Том I. В. Под редакцией Академика В

^۴ خدای سومری جنگ و کشاورزی، بود او حامی لاگاش، مرکز اصلی عبادت آن دین بود.

^۵ خدای سومری زمین. او خدای عالی همه سومریان، پدر و پادشاه خدایان محسوب می‌شد. بعدها او را بابل سامی یکی دانستند. مرکز اصلی این کیش شهر نیپور بود.

^۶ اصطلاح معماری؛ معنای آن برای ما هنوز نامشخص است.

^۷ آنتاسورا ارتباط نزدیکی با معبد تیراش داشت

^۸ ایزدبانوی محلی، حامی لاگاش، دختر خدای آسمان «آنو» و همسر «نینگیرسو» است. در متون مذهبی، او به عنوان ایزدبانوی مادر مهربان به تصویر کشیده شده است که به مردم عمر دراز می‌بخشد.

^۹ سکونتگاهی در نزدیکی لاگاش که به ایزدبانوی بابا اختصاص داده شده است.

^{۱۰} ایزدبانوی رودخانه‌ها و چشمه‌ها، دختر خدای آب، انکی.

او، آن حوض (آبانبار) را به دریا وصل کرد. او دیوار شهر گیرسو¹¹ را برای او (خدا، نینگیرو) ساخت.

از زمان‌های قدیم و از همان آغاز، یک نگران کشتی همراه ملوانان در کشتی حاضر بودند. گله‌ای خررها نیز نگرانی داشتند که برای مراقبت از خرچران‌ها گمارده شده بود و گوسفندان ناظری داشتند که از چوپان‌های گوسفندان مراقبت می‌کرد. یک ناظر برای نظارت بر ماهیگیران در کنار تورهای ماهیگیری گمارده شده بود. کاهنان مجبور بودند مالیات کشتزار خود را به حضور رئیس انبار غله در همان کشتزار تحویل دهند. چوپانان گوسفندانی که برای حاصل پشم تربیه شده بودند، در صورت عدم وجود پشم از گوسفندان سفید، می‌بایست نقره متناسب را به ناظر بپردازند.

مالیات گیرندگان، رئیس کاهنان تشییع جنازه، رئیس کارگاه گیاهان دارویی، رئیس کارگاه آبجوسازی و رهبران جنگجویان موظف بودند به جای بره، به اندازه متناسب به آن نقره تحویل دهند.

گاوهای نر خدایان مجبور بودند در باغ پاتسی¹² کار کنند. در کشتزار خوب خدایان و در باغ، همه چیز مطابق به میل پاتسی‌ها انجام می‌شد؛ خررها، گاوهای بارکش کاهنان را پاتسی‌ها مورد استفاده قرار می‌دادند. غله جات و حبوبات کاهنان توسط جنگجویان پاتسی به عنوان پاداش گرفته می‌شد. کاهنان مجبور بودند لباس، نخ، اشیاء برنزی (برنجی)، پشم، بز و مرغ را به عنوان مالیات تحویل دهند. کاهنی که مسئول انبارها بود، می‌توانست هم درخت و هم میوه را از باغ یک سپاهی عادی بگیرد.

اگر مرده در قبر دفن می‌شد، هزینه مراسم تشییع جنازه برای کاهن عبارت بود از: ۷ کوزه آبجو، ۴۲۰ قرص نان، ۷۲ پیمانه (لیتر) غله، ۱ دست لباس (پشمی)، یک بزغاله با شاخ‌های جوانه زده و یک تخت. نوحه خوان (زن مویه‌گر) ۳۶ پیمانه غله مطالبه می‌کرد.

اگر مرده در نیزارهای ایزد انکی¹³ دفن می‌شد، پس کاهن مراسم تشییع جنازه موارد زیر را درخواست می‌کرد:

۷ کوزه آبجو، ۴۲۰ قرص نان، ۷۲ پیمانه غله، ۱ دست لباس (پشمی)، ۱ تخت، ۱ چوکی. نوحه خوان (کسی که نوحه می‌خواند) ۳۶ پیمانه غله مطالبه می‌کرد.

پیش‌ه‌وران هدیه‌ها را به شکل ابزارآلات صنایع دستی دریافت می‌کردند. دستیاران کاهن مراسم تشییع جنازه یک کوزه دریافت می‌کردند.

¹¹ گیرسو نام شهری باستانی در سومر باستان است که امروزه در منطقه تل لوح در استان ذی‌قار عراق و ۲۵ کیلومتری شمال غرب لاگاش واقع شده است.

¹² پاتسی به زبان سومیری است (ایشاکو به زبان اکدی) در ابتدا یک پیر و کاهن اعظم منتخب، سومری بود که به حاکم یا شاهزاده یک دولت-شهر اشاره داشت. پادشاهان قدرتمندتر، که اربابان دیگر را مطیع خود می‌کردند، عنوان لوگال (به معنای واقعی کلمه: مرد بزرگ) را به خود اختصاص می‌دادند.

¹³ خدای دریاها، رودخانه‌ها و آب‌های زیرزمینی، پسر خدای آسمان، «آنو». نام سامی آن - اآ است مرکز این کیش یا آیین، شهر اریو در ساحل خلیج فارس بود.

در کاخ پاتسی، کشتزار های¹⁴ خدای نینگیرسو؛ در خانه همسر پاتسی، کشتزار های معبد ایزدبانوی «باو (بابا)»؛ و در خانه فرزندان پاتسی، کشتزار های معبد فرزندان خدای نینگیرسو؛ اداره می‌شد.

از مرز شمالی آستان نینگیرسو تا دریا¹⁵، سرپرستانی به عنوان قاضی منصوب می‌شدند. اگر سپاهی در زمینی مرتفع برای خود چاهی می‌کند، برده پاتسی از آن چاه برای باغ‌های پاتسی آب برمی‌داشت. اگر او برای خود خندقی و جویی می‌کند، برده پاتسی از آنجا آب برمی‌داشت.

۳. فعالیت‌های حقوقی، اقتصادی و اجتماعی اوروکاگینا

در نوشته های خط میخی که به ما رسیده است نوشته شده است که پیش از این، نظم میان فرمان‌روایان لاگاش وجود داشت، نظمی که نینگیرسو، آن جنگجوی قدرتمند انلیل، پادشاهی لاگاش را به اوروکاگینا سپرد و اقتدار خود را در میان ۳۶۰۰۰ نفر برقرار کرد، او فرمان‌های باستانی نینگیرسو را دوباره زنده و تجدید کرد و به کلام که خدایش نینگیرسو به او گفته بود، قدرت بخشید. او با نینگیرسو، "عهد" بست و رهنمود های نینگیرسو را در عمل اجرا کرد.

او از کشتی‌ها، نگران های کشتی‌ها را برکنار کرد. از گله های خر و از رمه های گوسفندان، او نگران چوپان‌ها را برکنار کرد. او نگران ماهیگیران را از تورهای ماهیگیری برکنار کرد. او از مالیات غله کاهن، رئیس غله خانه را برکنار کرد. او از پرداخت نقره در صورت عدم وجود گوسفند سفید یا عدم وجود بره، نگران را برکنار کرد¹⁶.

او نگران های را که در رابطه با گرفتن هدایایی که قرار بود کاهنان به کاخ پاتسی بیاورند، برکنار کرد. در کاخ پاتسی، در مزرعه پاتسی، او دوباره «نینگیرسو» را به عنوان خدای آنها منصوب کرد. در خانه پرستشگاه زنان، در کشتزار پرستشگاه زنان، او ایزدبانوی «بائو یا بابا» را به عنوان ایزدبانوی آنها بازگردانید.

در خانه کودکان، در کشتزار کودکان، او پسر خدای نینگیرسو را به عنوان پادشاه آنها بازگردانید. از مرز شمالی منطقه نینگیرسو گرفته تا دریا (خلیج فارس)، دیگر هیچ کس به عنوان نگران وجود نداشت.

اگر متوفا در قبر گذاشته می‌شد، کاهن مراسم تشییع جنازه ۳ کوزه آبجو و ۱۴۰ تکه نان دریافت می‌کرد. سپس، به نوحه خوان ۱ تخت، ۱ بزغاله و ۱۸ پیمانانه غله داده می‌شد.

اگر متوفا در نیزارهای خدای «انکی» دفن می‌شد، کاهن مراسم تشییع جنازه ۴ کوزه آبجو به عنوان نوشیدنی، ۲۴۰ (قرص) نان و ۳۶ پیمانانه جو دریافت می‌کرد.

¹⁴ ملک مشاع یا زمین مشترک رسماً متعلق به یک خدا یا خدایانو در نظر گرفته می‌شد. پاتسی، به عنوان کاهن بزرگ نینگیرسو، در واقع زمین نینگیرسو را کنترل می‌کرد و همسر پاتسی، زمین ایزدبانوی «بائو (بابا)» را در اختیار داشت.

¹⁵ تا خلیج فارس

¹⁶ ساکنان لاگاش مجبور بودند گوسفندان سفید را به عنوان مالیات به صورت جنس تحویل دهند و اگر فقط گوسفندانی با رنگ متفاوت داشتند، باید مالیات نقدی می‌پرداختند.

۴۲۰ قرص نان خشک برای نگهداری یا ذخیره، ۴ قرص نان تازه پخته شده برای خوردن، ۱۰ قرص نان تازه به عنوان نان سفره و ۵ قرص نان برای کسی که مالیات را جمع‌آوری می‌کرد.

۱۸ پیمان‌ه سهم نوحه خوان بود، ۱ دانه نان ویژه، ۱ پیمان‌ه روغن برای ایزد بانو بود، ۴۲۰ قرص نان خشک برای نگهداری یا ذخیره، ۴۰ قرص نان تازه پخته شده برای خوردن، ۱۰ قرص نان تازه به عنوان نان سفره و ۵ قرص نان برای کسی که مالیات را جمع‌آوری می‌کرد.

سر انجام، دو ظرف بزرگ، ۱ ظرف کوچکتر برای خواننده شهر گیرسو؛ ۴۹۰ قرص نان، ۲ ظرف بزرگ، ۱ ظرف کوچکتر برای خواننده شهر لاگاش؛ ۴۰۶ قرص نان، ۱ ظرف بزرگ، ۱ ظرف کوچک آبجو برای خواننده؛ ۲۵۰ قرص نان، ۱ ظرف بزرگ آبجو برای دستیاران کاهن مراسم تشییع جنازه؛ ۱۸۰ قرص نان، ۱ ظرف بزرگ آبجو برای کاهن شهر نینوس (نینا).

برده‌ای که جسد را روی تخت می‌گذاشت (?) به همراه غذایش، به همراه پاداش روزانه‌اش، ۱ قرص نان، ۵ قرص نان سیاه، ۱ قرص نان سفید به همراه پاداش ماهانه‌اش و ۶ قرص نان سیاه به عنوان پاداش سالانه‌اش دریافت می‌کرد.

رئیس تابوت‌سازان ۶۰ قرص نان، ۱ ظرف بزرگ آبجو و ۱۸ پیمان‌ه جو دریافت می‌کرد. او دریافت لیوان‌ها را که دستیاران آخوند مراسم تشییع جنازه می‌گرفتند، لغو کرد. او دریافت وجه توسط پیشه‌ور برای ابزار کار را لغو کرد^{۱۷}. کاهنی که مسئول انبارها بود، دیگر حق ورود یا خروج از باغ یک سپاهی را نداشت.

اگر سپاهی‌خر خوبی داشت و مافوقش به او می‌گفت: «می‌خواهم آن خر را از تو بخرم»، پس اگر واقعاً می‌خرد، او (سپاهی) باید به مافوقش بگوید: «پولش را نقره خوب (قیمت خوب) به من بده». اگر خرید و فروش انجام نشود، مافوق یا رئیس آن سپاهی نباید بگذارد که آن سپاهی خشم او را احساس کند. یعنی اگر نخواهد بفروشد، مرد قدرتمند نباید به سپاهی خشمگین شود.

اگر خانه‌ی مردی بزرگی در همسایگی خانه‌ی مردی سپاهی باشد و آن مرد بزرگ به او بگوید: «می‌خواهم آن خانه را از تو بخرم». اگر واقعاً خرید انجام بگیرد، سپاهی باید به آن مرد بزرگ بگوید: «پولش را به نقره‌ی خوب پرداخت کن»، اگر خرید انجام نشود، آن مرد بزرگ نباید بگذارد که سپاهی خشم او را احساس کند، یعنی اگر نخواهد بفروشد، مرد قدرتمند نباید به سپاهی خشمگین شود.

او در شهر فرمان‌هایی صادر کرد و شهروندان لاگاش را از خطرات جانی، فریب، سرقت غله‌ها و گنجینه‌ها، قتل و دزدی‌های بخشید و مجازاتی مقرر فرمود تا زورمندان، یتیمان و بیوه‌زنان را ستم نکنند.

اوروکاگینا به یاری خدا «نینگیرسو» این نظم را برقرار کرد...

^{۱۷} پیشه‌ور، دستیار کاهن مراسم تشییع جنازه، نباید هیچ هزینه‌ای را که برای ما کاملاً مشخص نیست، جمع‌آوری می‌کرد.

در میانه های امسال، او «کانال کوچک» را که از طریق «گیرسو» برای «نینگیرسو» عبور می‌کرد، از نو حفر کرد. او نام سابقش را دوباره به او باز گرانیید. کانال «خدای نینگیرسو، نیپور»¹⁸ قدرتمند»، این نام دوباره توسط «اوروکاگینا» به او داده شد. او کانالی را که به شهر نینا¹⁹ می‌ریزد، پاکسازی کرد. این کانال دارای آب مقدس است. محتویات آن پاک است. باشد که ایزدبانو «نینا» به آن آب روان عطا کند.

اوروکاگینا با شعار استقرار آمگی (به سومری: آزادی و رهایی، در واژه در اصل به معنای بازگشت به مادر است) قوانین جدیدی را برای کوتاه کردن دست مأموران فاسد و کاهنان (ملاهای در آن زمان) از زندگی مردم وضع کرد. او هزینه‌های سرسام‌آور دفن و کفن مردگان و رسوم مذهبی را که پیش از آن به سود کاهنان ضبط می‌شد، به شدت کاهش داد. او فرمان داد که مأموران دولتی و کاهنان بزرگ دیگر اجازه ندارند با زور یا قیمت‌های ناچیز، خر ها یا خانه و باغ‌های مردم عادی را تصاحب کنند. او از افشار آسیب‌پذیر جامعه حمایت کرد. قانون‌های ویژه‌ای برای حفاظت از بیوگان و یتیمان در برابر ستم ثروتمندان و قدرتمندان وضع شد. او قرض‌ها و بدهی‌ها را به مردم ببخشید و بسیاری از زندانیان بدهکار و کسانی را که به دلیل ناتوانی در پرداخت مالیات، یا قرض‌های خود، به بردگی گرفته شده بودند، آزاد کرد.

جامعه سومر در آن دوران دچار شکاف طبقاتی شدیدی شده بود. پرستش‌گاهها کنترل بخش بزرگی از زمین‌های کشاورزی را در دست داشتند و با همکاری حاکمان محلی، مالیات‌های سنگینی بر ماهیگیران، دامداران و کشاورزان وضع می‌کردند که به قیام مردمی و به قدرت رسیدن اوروکاگینا انجامید. با وجود اصلاحات دادگرانه اوروکاگینا در داخل لاگاش، او نتوانست در برابر خطرات خارجی دوام بیاورد. «لوگال-زاگه-سی»، پادشاه شهر رقیب (اوما)، با ارتش خود به لاگاش حمله کرد. لوگال-زاگه-سی شهر لاگاش را فتح کرد، معابد بزرگ آن را به آتش کشید، خزانه‌ها را غارت کرد و خونریزی شدیدی راه انداخت.

یکی از کاتبان لاگاشی با اندوه فراوان در کتیبه‌ای می‌نویسد: «انسان اوما (لوگال-زاگه-سی) به لاگاش آسیب رساند و مرتکب گناه علیه خدا «نینگیرسو» شد... اوروکاگینا، پادشاه گیرسو، هیچ گناهی مرتکب نشده بود، اما باشد که «نیسابا»، ایزدبانوی «لوگال-زاگه-سی»، حاکم گیس (اوما)، بار این گناه را بر دوش آنان (مردم گیس) نهد!»²⁰

¹⁸ شهری در بخش شمالی سومر (که اکنون نوفر نام دارد) که اهمیت سیاسی زیادی نداشت، اما یک مرکز مذهبی بزرگ بود و پایتخت خدای متعال انلیل محسوب می‌شد.

¹⁹ یکی از شهرهای تابع لاگاش.

²⁰ [Urukagina - Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Urukagina)

منبع

Douglas Frayne, "Lagas", in *Presargonic Period: Early Periods, Volume 1 (2700-2350 BC)*, RIM The Royal Inscriptions of Mesopotamia Volume 1, Toronto: University of Toronto Press, pp. 77-293, 2008 ISBN 9780802035868

خلاصه: نخستین هنجارهای حقوقی اوروکاگینا

معرفی اوروکاگینا و چگونگی به قدرت رسیدن او

اوروکاگینا پادشاه دولت‌شهر سومری لاگاش در بین‌النهرین بود که در حدود سده ۲۴ پیش از میلاد حکومت می‌کرد. او در پی یک قیام مردمی، لوگالاندا، فرمانروای پیشین و خویشاوند خود را که نظام اداری را به فساد کشانده بود، از قدرت برکنار کرد و به پادشاهی رسید.

اوروکاگینا برای بهبود وضعیت زندگی مردم و جلوگیری از سوءاستفاده حاکمان، مأموران دولتی و کاهنان، مجموعه‌ای از اصلاحات را به اجرا گذاشت. این اصلاحات از قدیمی‌ترین هنجارهای حقوقی شناخته‌شده در تاریخ بشر به شمار می‌روند.

مهم‌ترین اصلاحات حقوقی اوروکاگینا

اصلاحات او بیشتر با هدف تأمین عدالت اجتماعی، کاهش فشار اقتصادی بر مردم و محدود کردن قدرت افراد زورمند انجام شد. مهم‌ترین اقدامات او عبارت بودند از:

- کاهش مالیات: مالیات غیرنقدی کشاورزان، صنعتگران و برخی گروه‌های دیگر کاهش یافت تا فشار اقتصادی بر مردم کمتر شود.
- مبارزه با فساد اداری: مأمورانی که از مردم اخاذی می‌کردند یا از مقام خود سوءاستفاده می‌نمودند، محدود یا برکنار شدند.
- حمایت از اموال مردم: تصاحب اجباری خانه‌ها، باغ‌ها، خر‌ها و دیگر دارایی‌های مردم توسط افراد قدرتمند محدود شد.
- حمایت از فقرا و آسیب‌پذیران: برای جلوگیری از ستم بر یتیمان، بیوه‌زنان و افراد ضعیف جامعه، فرمان‌هایی صادر شد.
- کاهش هزینه‌های مراسم تدفین: هزینه‌های سنگین کفن و دفن و مراسم مذهبی که کاهنان دریافت می‌کردند، کاهش یافت و پرداخت‌های مربوط به این مراسم تنظیم شد.
- اصلاح امور معابد: برخی زمین‌ها و املاک معابد که در اختیار خاندان حاکم قرار گرفته بودند، به مالکیت معابد بازگردانده شدند و استقلال اقتصادی کاهنان در اداره املاک معابد تقویت شد.
- محدود کردن زورگویی در معاملات: افراد صاحب قدرت نمی‌توانستند مردم را مجبور کنند که دارایی‌های خود را با قیمت ناچیز بفروشند یا به دلیل نپذیرفتن معامله، مورد خشم و فشار قرار گیرند.

اصلاحات اقتصادی و اجتماعی

جامعه سومر در آن زمان با نابرابری طبقاتی و تمرکز زمین و ثروت در دست حاکمان و معابد روبه‌رو بود. کشاورزان، دامداران، ماهیگیران و صنعتگران مجبور بودند مالیات‌ها و پرداخت‌های مختلفی انجام دهند.

در نظام پیشین، مأموران متعددی بر فعالیت‌های اقتصادی مردم نظارت می‌کردند و در مواردی از آنان پرداخت‌های اضافی می‌گرفتند. اوروکاگینا بسیاری از این نظارت‌ها و پرداخت‌های اضافی را لغو کرد یا کاهش داد.

او همچنین هزینه‌های مربوط به مراسم مذهبی و تدفین را تنظیم نمود تا کاهنان و مأموران نتوانند از این راه فشار بیش از حد بر مردم وارد کنند. در نتیجه، هدف اصلی اصلاحات او کاهش سوءاستفاده از قدرت و بهبود شرایط زندگی مردم عادی بود.

اطلاعات مربوط به اصلاحات اوروکاگینا از کتیبه‌هایی به زبان سومری به دست آمده است که در کاوش‌های باستان‌شناسی در تپه تلو، محل لاگاش باستانی در عراق امروزی، کشف شده‌اند.

این کتیبه‌ها درباره وضعیت اداری، مالیات‌ها، املاک معابد، هزینه‌های مذهبی و اصلاحات پادشاه اطلاعات می‌دهند.

نکته مهم این است که شواهد محکمی از وجود یک قانون‌نامه واحد و منظم از اوروکاگینا در دست نیست؛ بلکه اصلاحات او در قالب اعلامیه‌ها و فرمان‌های حکومتی بیان شده بودند. با وجود این، بسیاری از منابع تاریخی او را از نخستین فرمانروایانی می‌شناسند که اصلاحات حقوقی و اجتماعی را به‌طور مکتوب اعلام کردند.

سرنوشت اوروکاگینا و پایان حکومت او

اصلاحات اوروکاگینا که قدرت و امتیازات برخی اشراف و گروه‌های صاحب نفوذ را محدود می‌کرد، نگرانی فرمانروایان دولت‌شهرهای همسایه را برانگیخت.

در نتیجه، درگیری‌هایی میان لاگاش و دولت‌شهرهای رقیب رخ داد. سرانجام، لوگال‌زاگه‌سی، فرمانروای اوما، به لاگاش حمله کرد و شهر را ویران ساخت. معابد و کاخ‌ها به آتش کشیده شدند و مردم بسیاری آسیب دیدند یا به بردگی برده شدند.

بر اساس متن، اوروکاگینا در گیرسو مقاومت کرد و تسلیم نشد؛ اما اطلاعات دقیقی درباره سرنوشت نهایی او وجود ندارد.

اصلاحات اوروکاگینا یکی از نمونه‌های بسیار کهن تلاش برای محدود کردن خودسری صاحبان قدرت و برقراری عدالت اجتماعی در تاریخ بشر است. اقدامات او بر کاهش مالیات، مبارزه با فساد، حفاظت از اموال مردم، حمایت از بیوه‌زنان و یتیمان و کاهش هزینه‌های مذهبی متمرکز بود.

اگرچه اصلاحات او نتوانست در برابر حمله دشمنان خارجی از لاگاش محافظت کند، اهمیت تاریخی آن در این است که نشان می‌دهد از هزاران سال پیش، مسئله سوءاستفاده از قدرت، نابرابری اجتماعی و حمایت از اقشار ضعیف جامعه مورد توجه حکومت‌ها قرار داشته است.